

UDK: 331.5-055.2

Shohsanam RAZZOQOVA,
O'zbekiston Jahon tillari universiteti o'qituvchisi
E-mail: razzoqova22@bk.ru

PhD, dotsent B.Nasirov taqrizi asosida

MEASURES TO PREVENT UNEMPLOYMENT AMONG WOMEN IN THE YEARS OF INDEPENDENCE (1991-2024)

Annotation

In today's technological age, gender equality has become one of the main problems of our social life. However, this ideology did not become a powerful ideology for increasing the status of women in society. However, reforms aimed at raising the career of women in society have been implemented in our country in order to give our women an important role on the world stage or in the job market. These reforms serve not only in constitutional decisions and laws, but also as a program for expanding women's opportunities for education and employment. This article describes in detail the measures to prevent unemployment among women in the years of independence.

Key words: women's role, social problems, gender equality, financial independence, State program, etc.

МЕРЫ ПО ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ БЕЗРАБОТИЦЫ СРЕДИ ЖЕНЩИН В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ (1991-2024)

Аннотация

В нынешний технологический век гендерное равенство стало одной из главных проблем нашей общественной жизни. Однако эта идеология не стала мощной идеологией повышения статуса женщин в обществе. Однако в нашей стране были реализованы реформы, направленные на повышение карьерного роста женщин в обществе, чтобы дать нашим женщинам важную роль на мировой арене или на рынке труда. Эти реформы служат не только конституционными решениями и законами, но и программой расширения возможностей женщин для образования и трудоустройства. В данной статье подробно описаны меры по предупреждению безработицы среди женщин в годы независимости.

Ключевые слова: роль женщин, социальные проблемы, гендерное равенство, финансовая независимость, государственная программа и т. д.

MUSTAQILLIK YILLARIDA XOTIN-QIZLAR O'RTASIDA ISHSIZLIKNING OLDINI OLISH CHORALARI (1991-2024 YILLAR)

Annotatsiya

Bugungi texnologiya asrida gender tengligi ijtimoiy hayotimizning asosiy muammolaridan biriga aylandi. Biroq bu ideologiya jamiyatda ayollar mavqeyini oshirish uchun kuchli mafkura bo'lmadi. Vaholanki, dunyo minbarlarida yoki ish bozorida ayollarimizga muhim rol berishimiz uchun Davlatimizda xotin-qizlarning jamiyatdagi martabasini ko'tarishga qaratilgan islohotlar amalga oshirildi. Bu islohotlar nafaqat konstitutsiyaviy qarorlar, qonunlarda va balki xotin-qizlarning ta'lim va ish topishdagi imkoniyatlarini kengaytirish uchun dasturlamal bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada mustaqillik yillarida xotin-qizlar o'rtasida ishsizlikning oldini olish choralari haqida atroflicha bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: xotin-qizlarning roli, ijtimoiy muammolar, gender tengligi, moliyaviy mustaqillik, Davlat dasturi va h.k.

Kirish. Bandlik nafaqat daromad va shaxsiy qoniqish manbai, balki shaxslar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishning muhim sohasi va ijtimoiy mavqeyini belgilovchi omillardan biridir. Ish ayollar hayotida erkaklarnikiga qaraganda bir oz boshqacha rol o'ynaydi. O'tgan o'n yilliklarda keng tarqalgan ayollar bandligining yuqori darajasi 1990-yillarga qadar davom etdi. 1989-yildan keyin u biroz pasaygan bo'lsa-da, so'nggi yillarda u 52% atrofida saqlanib qoldi [1]. Tug'ruq va tug'ish ta'tilining uzayganligi sababli yosh ayollarning bandligi darajasining pastligi, keksa ayollar o'rtasida esa pensiya yoshidan keyin ishlashni davom ettirayotganlar sonining kamayishi, shuningdek, umuman ishsizlik darajasining yuqoriligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shuningdek, uy bekalari sonining biroz oshgani kuzatildi. Umuman olganda, ayollarning nisbatan yuqori bandligining asosiy belgilari hali ham mavjud: ayollarning yuqori malaka darajasi va ularning ishlashga qiziqishi, ish beruvchilarning ayol xodimlarni ishga olishga tayyorligi, aksariyat oilalarda ikkita (yoki undan ko'p) ish bilan ta'minlanganligi. Ayollar shaxsiy yoki oilaviy sabablarga ko'ra ishlashni to'xtatish ehtimoli ko'proq (erkaklar uchun 13% ga nisbatan 22%). Erkaklar va ayollarning ishini yo'qotish foizi taxminan bir xil bo'lib, ayollar uchun 19% va erkaklar uchun 16%: ayollarning 26% va erkaklarning 28% qismi esa ish beruvchi tomonidan bo'shatilishi darajalarini ko'rsatadi [1]. Ayollar uchun ishsizlik xavfi ortib borayotgani gender farqlarini aks ettiradi, chunki erkaklar ham, ayollar uchun ham past ma'lumot va keksa yosh (past malaka bilan birga) bilan kuchli bog'liqlik mavjud.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 2 fevraldagi PF-5325-sonli «Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi farmoni [1] ushbu muammolarni hal qilish maqsadida qabul qilingan.

O'zbekistonda aholini doimiy ish bilan ta'minlash hamma vaqt muammolardan biri bo'lib kelgan. Aholi sonining yildan yilga o'sishi yangi-yangi ish joylarini talab etgan. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligining rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, Respublikamizda ishsizlik ishga layoqatli kishilarning 0,4% atrofidadir. Bu ko'rsatkich mehnat birjalariga murojaat etgan ishsizlar sonidir, aslida esa ishsizlarning soni ushbu ko'rsatkichdan ancha ko'p.

Xotin-qizlarga bo'lgan munosabatning tubdan o'zgarishi, ularning jamiyatdagi mavqeyini mustahkamlash, munosib yashash va mehnat sharoitlarini yaratish, ijtimoiy-siyosiy faolliklarini oshirish, davlat boshqaruvidagi, muhim hukumat qarorlarini qabul qilishdagi ishtirokini faollashtirish, intellektual salohiyatini oshirish, o'z iqtidorlarini turli jabhalarda namoyon etishlari uchun yanada keng imkoniyatlar yaratib berish, ijtimoiy masalalarni hal etish, yangi ish o'rinlarini yaratish, iqtisodiy sohada, tadbirkorlikda, fan va texnika taraqqiyotidagi o'rinni kengaytirish kabi masalalar davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida e'tirof etildi. Haqiqatdan ham oxirgi 3-4 yil ichida mamlakatimizda gender tenglik siyosati ustuvor masalaga aylandi. Ayollarning huquq va manfaatlarini himoya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar Birlashgan Millatlar Tashkilotining barqaror taraqqiyot dasturining eng asosiy tamoyillariga ham mosdir. Zero, BMTning barqaror taraqqiyot dasturida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy sohalarda faol ishtirok etishini ta'minlash masalasi alohida o'rin olgan [2].

Mehnat va bandlik vazirligining ma'lumotlariga ko'ra, hisobga olinmagan ishsizlik 5,5% dan ortiqroq. Ularning 60% ziyodi ayollardan iboratdir. Ishsizlik malakasi yo'q yoki kam kishilar orasida yuqori. 2021 yilning sentabr oyida vazirlikning Respublika aholi bandligi va mehnatni muhofaza qilish ilmiy markazi tomonidan respublikamizning 108 ta shahar va tumanlarida navbatdagi ijtimoiy

so'rov o'tkazildi [2]. Tadqiqot davomida 500 ta o'zini-o'zi boshqarish organlari, 5 mingga uy xo'jaliklari hamda 26,500 ming nafar fuqarolar qamrab olindi. 2021 yilning yanvar-sentabr oylarida mehnat resurslari soni 19 322,8 ming kishini tashkil etib, 2020 yilning shu davriga nisbatan 101,1 foizga yoki 201,4 ming kishiga oshgan.

Tadqiqot metodologiyasi. 1995-2008 yillarda O'zbekistondan tashqi mehnat migratsiyasini tartibga solishga qaratilgan bir qator huquqiy normativ hujjatlar qabul qilingan, ammo ushbu huquqiy hujjatlar davr nuqtai-nazaridan eskirganligi bois tashqi mehnat migratsiyasini tartibga solish funksiyasini to'liq amalga oshirish imkonini bermaydi [3]. Shu sababli ko'plab mehnat migrantlari xorijiy davlatlarda huquq va qonuniy manfaatlari yetarli darajada himoya qilinmagan deb izohlash mumkin. 2016-2020 yillarda tashqi mehnat migratsiyasini tartibga solishga qaratilgan barcha huquqiy normativ hujjatlar yangilanib, Xalqaro mehnat tashkiloti va BMTning qator hujjatlariga shu bilan xorijiy mamlakatlar qonunlari zid kelmaydigan ravishda qayta qabul qilingan. O'zbekiston Respublikasi parlamenti tomonidan Xalqaro migratsiya tashkiloti Konstitutsiyasini ratifikatsiya qilinishi tashqi mehnat migratsiyasidagi O'zbekiston Respublikasi fuqarolarning mehnatga oid huquqlarining asosi yanada mustahkamlandi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev mamlakatimizdagi ijtimoiy faol yoshlar qatlami bilan bo'lgan uchrashuvda "Bugungi kunda muhtaram opa-singillarimiz jamiyatimizda olib borilayotgan o'zgarish va yangilanishlar jarayonida, boshqaruv tizimida, tadbirkorlik, ilm-fan, sog.,liqni saqlash, madaniyat va san'at sohaslarida, mahallalarda qanchalik fidokorona mehnat qilib kelayotganini hammamiz yaxshi bilamiz va yuksak qadrlaymiz" degan edilar [4]. Shuningdek, 2021-yilda ayollar tadbirkorligi dasturlari doirasida 200 mingdan ziyod loyihalarga 2 trillion so'm kredit va subsidiyalari ajratilib, 320 ming xotin-qizlar doimiy ish o'rinlariga ega bo'ldi. 2021-yilda 190 ming nafar ayollar kasb-hunarga o'qitildi. 2020-yilda yo'lga qo'yilgan "Ayollar daftari" tizimi doirasida 900 mingga yaqin xotin-qizlarga ijtimoiy-iqtisodiy, tibbiy, huquqiy va psixologik ko'mak berildi. 2021-yilning o'zida 4 mingdan ziyod xotin-qizlarga uy-joy to'lovining boshlang'ich badaliga mablag' ajratildi, 2 ming nafar qiz alohida grant asosida oliygohlarga qabul qilindi, yana 1 ming 800 nafariga kontraktlari to'lab berildi. Natijada 2021-yilda oliygohlarga kirgan talabalarning 60 foizini xotin-qizlar tashkil etdi (2016-yilda bu ko'rsatkich 38 foiz bo'lgan). Shuningdek, 1 ming 153 nafar ayolga yuqori texnologik tibbiy operatsiyalar bepul o'tkazildi [7].

Tahlil va natijalar. Umuman olganda, O'zbekistonda xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni va mavqeyini mustahkamlash borasida davlat ahamiyatiga molik salmoqli ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Zero, jamiyat rivojini xotin-qizlarsiz, ularning ishtirokisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Shu bois ayollarning oilada ham, davlat va jamoat ishlarida ham amin-erkin faoliyat yuritishlari, ularning huquq va manfaatlarini ro'yobga chiqarish yo'lida mamlakatimiz miqyosida qator chora-tadbirlar ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilmoqda. Ayollarning mehnat

huquqlarini himoya qilish, kafolatlarini kuchaytirish – ushbu yo'nalishda olib borilayotgan ishlarining eng muhim jihatlaridan biri. Xususan, ularning tadbirkorlik tashabbuslarini yanada qo'llab-quvvatlash maqsadida uzoq muddat bola parvarishida bo'lgan, mushkul iqtisodiy ahvolda tushgan ayollarni mehnat bozorida talab etilayotgan kasblar bo'yicha qayta tayyorlash ishlari olib borish, shuningdek, tadbirkorlik bilan shug'ullanish istagini bildirganlariga ko'maklashilib, biznes g'oyalari tayyorlashda konsultativ yordam berish bugungi kun talabi bo'lib kelmoqda [5]. Xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash, bilim va kasbiy ko'nikmalar egallab, munosib ish topishlariga ko'maklashish, salomatligini saqlash, uy-joy masalalarini hal etish borasida tizimli ish olib borilmoqda.

Xulosa va takliflar. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ayollar hozirda kasbiy maktablarga erkaklarnikiga deyarli teng bo'lgan holda kirgan bo'lsalar-da, ular hali ham o'z kasblarining eng yuqori pog'onasiga ko'tarilish ehtimoli ancha past. Professional zinapoyaga ko'tarilishdagi muvaffaqiyatning yetishmasligi, nima uchun daromad taqsimotining yuqori qismidagilar uchun ish haqi farqi eng katta bo'lib qolayotganini tushuntiradi. Shu boisdan ham mamlakatimizda xotin-qizlarning oliy ta'limning bakalavrdan keyingi bosqichida tahsil olish uchun ayollarga to'lov shartnomalari Davlat tomonidan qoplab beriladi. Bu dastur orqali ular kelajakda o'z professional sohaslarida o'qish va izlanishlarini davom ettirib, dunyo bozorida o'z o'rnini topishda yordam beradi deyishimiz mumkin.

Xotin-qizlarning ishsizligini oldini olish bo'yicha jahon tajribasi bir qancha muvaffaqiyatli dasturlar va strategiyalarni o'z ichiga oladi. Skandinaviya davlatlari, xususan, Shvetsiya va Norvegiya, gender tengligini ta'minlash uchun kuchli ijtimoiy siyosatni amalga oshirmoqda [6]. Ular ish joylarida gender tengligini oshirish va xotin-qizlarga qo'shimcha ta'lim imkoniyatlarini yaratish bo'yicha dasturlarni yo'lga qo'ygan. Kanada hukumati xotin-qizlar uchun maxsus ishga joylashish dasturlarini ishlab chiqdi. Ushbu dasturlar ayollarga malaka oshirish, o'z bizneslarini boshlash va raqobatbardosh bo'lishlariga yordam beradi. Hindistonda "Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act" dasturi orqali ayollarga ish imkoniyatlari yaratilgan. Bu dastur, ayniqsa, qishloq joylarida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirishga qaratilgan. Ko'plab Afrika mamlakatlari, masalan, Ruanda, ayollarning ishga joylashishiga yordam berish uchun qishloq xo'jaligida va boshqa sohalarda maxsus dasturlarni amalga oshirishmoqda. Bu, ayollarning iqtisodiy ishtirokini oshiradi. Amerikalik tashkilotlar, jumladan, "Women's Business Centers", xotin-qizlarga tadbirkorlik bo'yicha maslahatlar berib, o'z ishlarini yuritish uchun resurslar taqdim etadi. Bu tajribalar ko'rsatmoqda-ki, xotin-qizlarning ishsizligini kamaytirish uchun kompleks yondashuv va mahalliy sharoitlarga mos strategiyalar zarur. Har bir mamlakat o'z sharoitlariga mos keladigan usullarni ishlab chiqishi muhimdir.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 2 fevraldagi PF-5325-sonli «Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi farmoni. URL: <https://lex.uz/docs/3546742>
2. Axmedova D.Q. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik xotin-qizlar bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishi // "Экономика и социум" №10 (89) 2021. –B.51
3. Ahmadjonova D. Mamlakatimizda xotin-qizlarga yaratilayotgan imkoniyatlar// Vol. 2 No. 14 (2022): INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022.
4. Aminova R. Qayta qurish sharoitida O'zbekistonda sotsial rivojlanishning dolzarb muammolari. – Toshkent: Fan, 1991. – B.106.
5. Социально-экономические условия сельских женщин Узбекистана. Материалы проекта ИНТАС. Международный координатор: Университет Влверхемптона. – Др. Марта Бруно. Общая ред. А.Алимджановой. – Ташкент, 2001. – С.89.
6. https://uza.uz/oz/posts/davlat-fuqarolik-xizmatida-xotin-qizlarning-ijtimoiy-siyosiyfaolligini-oshirish-muhim-vazifa_531248
7. <https://lex.uz/docs/-5899498>